Κατά την παρουσίαση του βιβλίου "Η σπηλιά του δράκου -περιπέτεια στη Καστοριά" του Κώστα Στοφόρου που έγινε στην Αθήνα, τη Δευτέρα 11 Νοεμβρίου 2019, στο Βιβλιοπωλείο "Επί Λέξει", ένας εκ των εισηγητών ήταν ο νομικός και συγγραφέας Θρασύβουλος Ορ. Παπαστρατής, συγγραφέας του βιβλίου *Στάχτες και δάκρυα στη λίμνη... Ιστορία των Εβραίων της Καστοριάς*, που κυκλοφόρησε το 2010 από το Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο Ελλάδος, το οποίο υπήρξε πολύτιμη πηγή πληροφοριών για τη συγγραφή του βιβλίου.

Ακολουθεί η ιδιαίτερα εμπεριστατωμένη ομιλία του κ. Θρασύβουλου Παπαστρατή για τους Εβραίους της Καστορίας.

«Κυρίες και κύριοι, αγαπητά μου παιδιά,

Πίστευα ανέκαθεν ότι η λογοτεχνία αποτελεί βασική δευτερογενή πηγή από την οποία αντλούνται στοιχεία για την ιστορία ενός τόπου. Ακόμη περισσότερο ενδιαφέροντα είναι τα λογοτεχνικά έργα που έχουν ως βασικό καμβά ένα τόπο, όπως το βιβλίο του Κώστα Στοφόρου που παρουσιάζουμε σήμερα.

Η Καστοριά είναι μια βυζαντινή πολιτεία που με ακολουθεί ως μνήμη από τα παιδικά μου χρόνια. Τύχη αγαθή το έφερε πριν είκοσι πέντε χρόνια να ξεκινήσω να μελετώ την ιστορία των Ελλήνων Εβραίων της Καστοριάς. Όταν έψαχνα λοιπόν να σχηματίσω το μωσαϊκό της χιλιόχρονης αυτής ιστορίας, τα λογοτεχνικά έργα που αναφέρονταν στους Καστοριανούς Εβραίους ήταν λιγοστά και οι αναφορές μετρημένες, καίτοι η Καστοριά έχει αναδείξει λογοτέχνες υψηλού επιπέδου, εκ των οποίων επιγραμματικά αναφέρω εδώ τον Ηλία Παπαμόσχο, το Γιώργο Γκολομπία, το Νώντα Τσίγκα, την Χρυσούλα Πατρώνου Παπατέρπου, την Ιφιγένεια Διδασκάλου...

Αισθάνθηκα λοιπόν ιδιαίτερη έκπληξη και χαρά όταν έμαθα για το βιβλίο του Κώστα Στοφόρου, στο οποίο η ιστορία των Εβραίων της Καστοριάς παίζει πρωτεύοντα ρόλο. Οι απόντες εξακολουθούν να είναι παρόντες, το σκοτάδι γίνεται φως και η σιωπή γίνεται λόγος και τέχνη, σπουδαίος λόγος και θαυμαστή νεανική λογοτεχνία.

Καίτοι δεν είμαι Καστοριανός, οφείλω εξ αρχής να σας δηλώσω ότι είμαι συναισθηματικά δεμένος τόσο με την Καστοριά, όσο και με το θέμα αυτό, αφού αφορά στους δικούς μου ανθρώπους, τους Έλληνες Εβραίους και στην ιστορία τους.

Ακόμη πιο ενδιαφέρον στο βιβλίο που παρουσιάζουμε είναι ότι τα πραγματικά περιστατικά στον κορμό τους είναι απολύτως αληθινά, ακόμη και στις λεπτομέρειες, στις μικρές ανθρώπινες ιστορίες, όπως η ιστορία της Εσθήρ

Phoca PDF

Φράνκο. Όπως απόλυτα ακριβή είναι και τα στοιχεία που στήνουν το μύθο του έργου και αφορούν στο θησαυρό των Εβραίων. Πρόκειται για τη δημευθείσα βιαίως κινητή περιουσία των Ελλήνων Εβραίων, που ιδιοποιήθηκε ο περιβόητος Μαξ Μέρτεν με την άμεση συνέργεια εγχώριων προσωπικοτήτων, δωσιλόγων, που έμελε αργότερα να παίξουν πρωταγωνιστικό ρόλο στα πολιτικά δρώμενα της χώρας…. Και το χειρότερο, στα πλαίσια της εξάρτησης και της υποτέλειας, αυτοί οι δωσίλογοι, ως πολιτικοί πλέον, φρόντισαν να αφεθεί ο Μέρτεν ελεύθερος και ατιμώρητος. Ο θησαυρός βεβαίως δε βρέθηκε ποτέ – πέρα από το μύθο του συγγραφέα, διότι πιθανότατα κατέληξε στη Γερμανία και μαζί με τον λεηλατηθέντα πλούτο των υπολοίπων Εβραίων της Ευρώπης, συντέλεσε ώστε να ξαναγίνει η Γερμανία μεγάλη – και να κουνά το δάκτυλο στις αδύναμες χώρες…

Δε θα σας μιλήσω περισσότερο για τις λογοτεχνικές αρετές του βιβλίου, αλλά θα πω λίγα λόγια για την μακρά ιστορία των Ελλήνων Εβραίων της Καστοριάς, του Ανθού της Λίμνης, που έγινε Στάχτες και δάκρια.

Η παρουσία του εβραϊκού στοιχείου στην Καστοριά είναι διαχρονική και χάνεται στους αιώνες. Πρέπει να σας πω εδώ, ότι τη μελέτη μου την ξεκίνησα κάπως ανάποδα: από την Κωνσταντινούπολη, την οποία επισκέπτομαι πολύ συχνά από τα παιδικά μου χρόνια. Εκεί στη παλιά εβραιογειτονιά του Μπαλατά, υπάρχει ακόμη το ερείπιο μιας παλιάς Συναγωγής: της Συναγωγής της Καστοριάς, που ίδρυσαν σουργκιούνηδες, μέτοικοι Καστοριανοί Εβραίοι, που μεταφέρθηκαν στην Πόλη από το Μεχμέτ το Β’ τον Πορθητή, λίγο μετά το 1453.

Προσπαθώντας να εντοπίσουμε τις απαρχές της παρουσίας των Εβραίων στην Καστοριά και να χρονολογήσουμε την αρχική τους εγκατάσταση, θα δούμε ότι σύμφωνα με αρκετούς ερευνητές, ήδη από την ίδρυση της πόλης στα χρόνια του Ιουστινιανού και παρά την όχι φιλική προς τους Εβραίους νομοθεσία του, εγκαταστάθηκαν Εβραίοι στην Καστοριά και σχημάτισαν κοινότητα που αναπτύχτηκε θεαματικά και της δόθηκε η άδεια να συγκροτήσει τη δικιά της συνοικία εντός των τειχών της πόλης – πιθανόν και ως αντίβαρο στις σλαβικές επιθέσεις στην περιοχή. Όμως, η κάθοδος των Σλάβων στον ελλαδικό χώρο και τα αλλεπάλληλα κύματα των διαφόρων εισβολέων και κατακτητών και τα συνεπακόλουθα τους, εκτός του ότι ταλαιπώρησαν αρκετά τη Δυτική Μακεδονία, περιόρισαν την γνώση μας για την εν γένει ιστορία της περιοχής και προφανώς και της εβραϊκής κοινότητας.

Ήδη όμως από το 10^{ο} αιώνα μαρτυρείται πλέον με ατράνταχτα ιστορικά γραπτά τεκμήρια η εγκατάσταση ελληνόφωνων Εβραίων εμπόρων στην Καστοριά, που γρήγορα σχημάτισαν μια πρώτη οργανωμένη ρωμανιώτικη κοινότητα. Ήταν Ρωμανιώτες, ελληνόφωνοι, Ρωμιοί δηλαδή Εβραίοι. Τον 11^{ο} αιώνα ήρθαν στην πόλη Ουγγροεβραίοι πρόσφυγες, που διέφυγαν τις διώξεις και τις λεηλασίες των Σταυροφόρων. Το 12^{ο} αιώνα ο εβραϊκός πληθυσμός της πόλης θα φτάσει τις 2.500-3.000 ψυχές σε ένα συνολικό πληθυσμό 20.000 κατοίκων. Στα κατοπινά χρόνια η εβραϊκή κοινότητα της Καστοριάς απέκτησε πνευματική λάμψη και ανάπτυξη: δημιουργήθηκε ραβινική ακαδημία, που ανέδειξε σπουδαίους ραβίνους και μελετητές της Βίβλου, με σημαντικότερο τον Τοβίας μπεν Ελιέζερ.

Phoca PDF

Η κατάκτηση της Καστοριάς από τους Οθωμανούς στα 1385, έφερε οικονομική κάμψη στη Δυτική Μακεδονία, ενώ λίγο αργότερα ο ίδιος ο Μεχμέτ ο Πορθητής θα επιβάλλει τη μετεγκατάσταση σημαντικού αριθμού εβραϊκών οικογενειών της Καστοριάς στο Μπαλατά της Πόλης, όπως ήδη σημειώσαμε παραπάνω. Εκείνοι οι Ρωμανιώτες Ελληνόφωνοι Καστοριανοί Εβραίοι χρησίμευσαν ως διερμηνείς και μεσολαβητές μεταξύ της Πύλης και του ελληνορθόδοξου πληθυσμού της Κωνσταντινούπολης και παράλληλα εμπλούτισαν δημογραφικά την αποψιλωμένη και ρημαγμένη από κατοίκους Πόλη, με ένα στοιχείο υγιές και ακμαίο.

Γυρνώντας πίσω στην Καστοριά, θα δούμε ότι η πόλη και ολόκληρη η περιοχή της είχε παρακμάσει. Μειωμένη οικονομική ανάπτυξη και ανασφάλεια σε όλη την περιφέρεια, που μαστιζόταν από τη ληστεία, έστηναν ένα γκρίζο σκηνικό, που αναπόφευκτα οδηγούσε στην πληθυσμιακή συρρίκνωση. Δυστυχώς, οι ιστορικοί κύκλοι επαναλαμβάνονται, όχι μόνον ως φάρσα, αλλά και ως τραγωδία. Διότι τα ίδια προβλήματα αντιμετωπίζει και η σημερινή Καστοριά…

Την εικόνα παρακμής της Καστοριάς θα αλλάξει η έλευση μιας νέας πληθυσμιακής ομάδας, των Σεφαραδιτών Εβραίων. Η έξοδος των Εβραίων από την Ιβηρία μετά τα 1492 και η ακόλουθη φιλόξενη πρόταση του Σουλτάνου Βαγιαζήτ Β’ για εγκατάσταση τους στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, που απετέλεσε για τους επόμενους αιώνες ένα ασφαλές καταφύγιο για τους καταδιωκόμενους Εβραίους της Ευρώπης, δεν άφησε ανεπηρέαστη την Καστοριά. Κάθε άλλο μάλιστα. Η ύπαρξη ήδη στην πόλη εβραϊκής κοινότητας, ενθάρρυνε τμήμα των εξόριστων της Ιβηρικής να παραμείνει στην Καστοριά. Στα 1537 έφτασαν στην Καστοριά Εβραίοι από την Απουλία της Ιταλίας, ακολουθώντας τον αποχωρούντα Οθωμανικό στρατό, που κατείχε ως τότε την επαρχία αυτή, που παραδόθηκε στον Πάπα. Την ίδια περίοδο εγκαταστάθηκαν επίσης στην Καστοριά Εβραίοι από τη Σικελία. Ήδη στα 1550 είχε σχηματιστεί στην πόλη μια νέα κοινότητα από ισπανόφωνους αλλά και ιταλόφωνους φυγάδες, καθώς η λιμναία πόλη είχε καταστεί πόλος έλξης, λόγω της ανάπτυξης του εμπορίου γούνας.

Σύντομα οι ισπανόφωνοι Σεφαραδίτες θα επικρατήσουν όλων των άλλων ομάδων, καίτοι πιθανόν δεν ήταν αριθμητικά περισσότεροι των ιταλοφώνων. Θα επιβάλλουν στους υπόλοιπους την κουλτούρα, τη γλώσσα, τα έθιμα και τις παραδόσεις τους, όπως και στις άλλες μακεδονικές πόλεις, όπου είχαν εγκατασταθεί, κυρίως επειδή ήταν πιο μορφωμένοι από τους υπόλοιπους, αλλά και επειδή βρίσκονταν και σε καλύτερη οικονομικά κατάσταση. Έτσι τα καστιλλιάνικα ισπανικά – τα λαντίνο ή τζουντέσμο - θα αντικαταστάσουν τα ελληνικά των ρωμανιωτών Εβραίων ως κύρια γλώσσα των Καστοριανών Εβραίων. Παρόλα αυτά, στοιχεία της Ρωμανιωτικής παράδοσης διατηρήθηκαν μέχρι το τέλος και την εξόντωση των Καστοριανών Εβραίων.

Οι Εβραίοι της Καστοριάς προσεγγίζουν πληθυσμιακά, κατά τους επόμενους αιώνες, το ένα δέκατο του συνολικού πληθυσμού της πόλης, ποσοστό που θα διατηρηθεί μέχρι την εξόντωση τους από τους Γερμανούς. Οι Καστοριανοί Εβραίοι ήταν εγκατεστημένοι στο κέντρο της πόλης, ανάμεσα σε χριστιανούς και Μουσουλμάνους, έχοντας χτίσει τα σπίτια τους σε δύο γειτονικές συνοικίες γύρω απ’ τη σημερινή πλατεία Ομονοίας. Στενά λασπωμένα δρομάκια, υγρασία, βρωμιά

Phoca PDF

και ανθυγιεινές συνθήκες ήταν ο καθημερινός κύκλος ζωής των πολλών, που ήταν φτωχοί μεροκαματιάρηδες. Η μεγάλη μάζα της κοινότητας αποτελείτο από πλανόδιους μικροέμπορους και τεχνίτες, που σχημάτιζαν ένα αδιαμόρφωτο συνειδησιακά προλεταριάτο. Οι άνδρες γυρνούσαν από παζάρι σε παζάρι και στα λογής πανηγύρια όλης της ευρύτερης περιοχής, που τότε δεν γνώριζε σύνορα, ως την Αχρίδα και την Κορυτσά. Έλειπαν για μέρες πολλές και γυρνούσαν στην Καστοριά τις Παρασκευές για να στήσουν τους πάγκους τους στην εβδομαδιαία αγορά στην Πλατεία του Ντολτσού.

Στον αντίποδα των φτωχών αυτών μικροεπαγγελματιών, κάμποσοι μεγαλέμποροι κατοικούσαν σε περικαλλή αρχοντικά και ηγούντο της Κοινότητας, κατέχοντας ζηλευτή θέση στην Καστοριανή κοινωνία και διατηρώντας κυρίαρχη θέση στο Τσαρσί και γενικότερα στο εμπόριο της πόλης, έχοντας εξαπλώσει τις επιχειρήσεις τους στα τότε σημαντικά οικονομικά κέντρα της Ευρώπης, τη Βιέννη, τη Βουδαπέστη, το Βουκουρέστι, την Τεργέστη, τη Δρέσδη. Ήταν μάλιστα σύνηθες να συνεταιρίζονται αρμονικά στις επιχειρήσεις τους αυτές και με χριστιανούς.

Οι σχέσεις με τα υπόλοιπα πληθυσμιακά στοιχεία της πόλης ήταν σε γενικές γραμμές καλές, καίτοι στην πορεία του χρόνου σημειώθηκαν σημαντικές διενέξεις με αφορμή τον εμπορικό ανταγωνισμό. Η εικόνα δεν ήταν πάντα ειδυλλιακή, αφού καταγράφονται και κάποια αντισημιτικά ξεσπάσματα με αφορμή τις γνωστές ανυπόστατες κατηγορίες εκ μέρους των χριστιανών της πόλης για δήθεν χρήση αίματος από τους Εβραίους σε θρησκευτικές τελετές, γνωστές ως *«συκοφαντίες του αίματος»*, με σημαντικότερες εκείνη του 1879 και του 1908. Οι Εβραίοι άλλωστε κουβαλούν μαζί τους 2300 χρόνια πόνου, διώξεων και αντισημιτισμού.

Είναι δύσκολο να είσαι μειονότητα. Και γίνεται δυσκολότερο στις κρίσιμες περιόδους, όπως ήταν οι πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα, όπου κυριάρχησαν πολεμικά γεγονότα, συνοριακές αλλαγές και μεναναστεύσεις. Στα χρόνια μετά το 1912 και την ενσωμάτωση της πόλης στον ελληνικό κορμό, οι Εβραίοι της Καστοριάς ήταν εγκατεστημένοι κυρίως στη συνοικία Τσαρσί και διατηρούσαν αρκετές ανθηρές επιχειρήσεις και καταστήματα στην Πάνω και στην Κάτω Αγορά, είχαν αναπτύξει ένα υψηλό πολιτιστικό επίπεδο, με αξιόλογα εκπαιδευτικά ιδρύματα, έκδοση εβραϊκών εντύπων και καλλιέργεια του θεάτρου, ενώ συμμετείχαν και στα κοινά της πόλης, στέλνοντας εκπροσώπους και στο Δημοτικό Συμβούλιο της Καστοριάς.

Στα 1934 καταγράφονται τα μόνα σοβαρά αντιεβραϊκά επεισόδια στην Καστοριά, με καταστροφή εβραϊκών μνημάτων και θραύση τζαμιών εβραϊκών κατοικιών, ξυλοδαρμό του Ισαάκ Ελιάου, γιού του προέδρου της Κοινότητας και ζημιές σε εβραϊκά καταστήματα - ευτυχώς χωρίς συνέχεια: ήταν μισαλλόδοξες εκδηλώσεις ισχνής μειοψηφίας φανατικών οπαδών της φασιστικής οργάνωσης «Τρία Έψιλον», που δεν βρήκε απήχηση στον Καστοριανό λαό, με τη μακρόχρονη ιστορία αρμονικής συμβίωσης στη λιμναία πόλη…

Το 1941 εισέρχονται στην Καστοριά γερμανικά στρατεύματα, ενώ μετά τη συμφωνία των δυνάμεων του Άξονα για το διαμοιρασμό της κατεχόμενης Ελλάδας, η περιφέρεια της Καστοριάς περιέρχεται στην Ιταλική

Phoca PDF

διοίκηση κι έτσι για το επόμενο διάσημα, μέχρι δηλαδή τη συνθηκολόγηση της Ιταλίας το Σεπτέμβριο του 1943, η πόλη ανήκει στη δικιά της ζώνη επιρροής και κατοχής. Η ήπια στάση των Ιταλών απέναντι στο εβραϊκό στοιχείο, επιτρέπει στους Καστοριανούς Εβραίους να ζήσουν δύο ακόμη ήρεμα χρόνια. Ήρεμα *«εν τη πλάνη τους»,* καθώς το ναζιστικό σκουλήκι επώαζε.

Μετά το Σεπτέμβριο του 1943 ξανάρχονται στην πόλη οι Γερμανοί και τα γεγονότα τρέχουν με ταχύτητα κινηματογραφικής ταινίας. Παραμονή του Κιπούρ του 1943 – της σημαντικότερης εβραϊκής γιορτής – οι κατακτητές ζητούν από την κοινότητα να καταβάλλει σεβαστό χρηματικό ποσό ως αντίποινα-λύτρα, για τη διαφυγή κάποιων νέων στο βουνό. Η Κοινότητα προβαίνει σε έρανο, συγκεντρώνει τα λύτρα και τα παραδίδει στους Γερμανούς, πιστεύοντας αφελώς ότι η υπακοή θα επιφέρει τη σωτηρία. Σημειώνω εδώ την πάγια ναζιστική πολιτική, της επιλογής μεγάλων εβραϊκών γιορτών για επιβολή σκληρών αντιεβραϊκών μέτρων, τακτική που εφαρμόστηκε ακόμη και στα στρατόπεδα του ολέθρου. Πίστευαν ότι έτσι εξουθενώνουν ψυχικά τα ατυχή θύματα τους, και νόμιζαν πως επιδεικνύουν ιδιαίτερη οξύνοια και πνεύμα φωτεινό. Γυρνώντας πίσω στην Καστοριά, θα δούμε την κοινότητα να τρομοκρατείται και να απειλείται με ομαδικές εκτελέσεις σε περίπτωση νέων διαφυγών.

Σε μια βδομάδα οι Γερμανοί επανέρχονται, ζητώντας από τους Εβραίους να τους παραδώσουν άμεσα όλο το χρυσό και τα κοσμήματα που κατέχουν, απειλώντας τους πως σε αντίθετη περίπτωση θα εκτελέσουν πενήντα ομήρους. Οι δυστυχείς Καστοριανοί, ως αληθινοί αμνοί του Θεού, υπακούουν. Παράλληλα οι κατακτητές εφαρμόζουν τα ρατσιστικά τους μέτρα. Υποχρεώνονται έτσι οι Εβραίοι της Καστοριάς να φορέσουν υφασμάτινο κίτρινο άστρο του Δαυίδ στα ενδύματά τους. Στη συνέχεια τα μέτρα χαλαρώνουν, κάνοντας τους Εβραίους να πιστέψουν ότι οι Γερμανοί, χορτασμένοι από τη λεηλασία θα τους αφήσουν να ζήσουν εν ειρήνη.

Το σχέδιο των κατακτητών ήταν σατανικό, ενώ τα θύματα βρίσκονταν δεμένα στη θηλιά της παγίδας. Αφού αποκοιμίζονται για λίγο, το τέλος θα έρθει ξαφνικά. Η μοιραία ημέρα ήταν η 24^{η} Μαρτίου 1944, που επελέγη σκοπίμως από τους Γερμανούς, αφού ήταν παραμονή εθνικής εορτής, και οι Καστοριανοί Εβραίοι, όπως και οι άλλοι συνέλληνες, ήταν γαληνεμένοι από το εορταστικό κλίμα και εντελώς απροετοίμαστοι και ανύποπτοι για την επικείμενη σύλληψη, όπως βεβαίως και για το φρικτό μέλλον που τους επιφυλασσόταν.

Την 24^{η} Μαρτίου 1944 συνελήφθη σύσσωμος ο εβραϊκός πληθυσμός της πόλης και φυλακίστηκε στο Γυμνάσιο Θηλέων Καστοριάς. Η σύλληψη τους διευκολύνθηκε, επειδή στην πλειοψηφία τους, οι Εβραίοι της Καστοριάς ήταν συγκεντρωμένοι *«σε ορισμένους δρόμους γύρω από τις συναγωγές»,* κάτι που συντέλεσε στο να καταβάλουν τόσο βαρύ φόρο αίματος. Επισημαίνω εδώ επιπλέον, τη δυσκολία διαφυγής από τη Καστοριά, αφού ο «λαιμός», ο ισθμός που συνδέει την πόλη με τη στεριά φυλασσόταν αυστηρά και άλλη χερσαία διέξοδος δεν υπήρχε. Έτσι, ελάχιστοι – πέντε ή έξη νεαροί – ξεγλιστρούν από το «λαιμό» και διαφεύγουν στα βουνά, εντασσόμενοι σε ανταρτικές ομάδες.

Στη συνέχεια 763 Καστοριανοί Εβραίοι οδηγούνται με φορτηγό στο Χαρμάνκιοϊ της

Phoca PDF

Θεσσαλονίκης, όπου οι όμηροι παρέμειναν επί έξι ημέρες, αναμένοντας να συμπληρωθεί η αποστολή με συλληφθέντες Εβραίους από τη νότια και τη δυτική Ελλάδα. Η πορεία του ταξιδιού προς τον θάνατο είναι γνωστή. Μεταφορά σιδηροδρομικώς στην Πολωνία κάτω από οικτρές συνθήκες: υπερφορτωμένα φορτηγά βαγόνια προοριζόμενα για μεταφορά κτηνών, έλλειψη στοιχειώδους υγιεινής, τροφής και νερού. Οι όμηροι, στοιβαγμένοι και παστωμένοι σαν σαρδέλες, δε μπορούσαν να κινηθούν, αλλά ακόμη και να αναπνεύσουν επαρκώς. Ο μοιραίος συρμός με τους Καστοριανούς Εβραίους έφτασε στο σιδηροδρομικό σταθμό του Άουσβιτς, μεταξύ 10ης και 11ης Απριλίου 1944, στον τελευταίο σταθμό *«πριν από τις αίθουσες των αερίων και των κρεματορίων του Μπιρκενάου».*

Στα στρατόπεδα του θανάτου, οι Γερμανοί είχαν σχεδιάσει το τέλος των Καστοριανών Εβραίων-όπως και των έξη εκατομμυρίων Εβραίων της Ευρώπης. Θάλαμοι αερίων, κρεματόρια, σελεξιόν. Θάνατος ωμός και συνεχής. Ευτύχημα για την ιστορία της Καστοριάς, είναι το ότι μια Καστοριανή, η Μπέρρυ Κασσούτο-Ναχμία, έγραψε τις αναμνήσεις της από τα στρατόπεδα του θανάτου, την «Κραυγή για το Αύριο», με τις ματωμένες σελίδες του «Ανθού της Λίμνης».

Η μοιραία αποστολή που περιλάμβανε και τους Καστοριανούς Εβραίους αποτελείτο από 4645 άτομα. Από αυτούς οι 4212 θανατώθηκαν αμέσως στους θαλάμους αερίων και μονάχα 433, εκ των οποίων 320 άνδρες και 113 γυναίκες, εισήχθησαν στα στρατόπεδα για καταναγκαστική εργασία. Και από αυτούς τους 433 οι περισσότεροι βρήκαν το θάνατο στα κολαστήρια τους επόμενους μήνες, αφού προηγουμένως οι Γερμανοί εξάντλησαν την εργατική τους δύναμη. Μετά την απελευθέρωση 35 Εβραίοι θα βρεθούν στη Καστοριά, αλλά σύντομα θα σκορπίσουν σε άλλους τόπους – με αποτέλεσμα σήμερα μονάχα μια εβραϊκή οικογένεια να κατοικεί στην πόλη.

Συμπερασματικά, οι Εβραίοι έζησαν στην Καστοριά για περισσότερα από χίλια χρόνια, συνυπάρχοντας αρμονικά με το ελληνικό στοιχείο, αποτελώντας ζωντανό και δυναμικό κύτταρο του συνόλου κοινωνικού σώματος και συμβάλλοντας στο ευρύτερο γίγνεσθαι της Καστοριάς.

Δε σας κρύβω ότι ένοιωσα ξεχωριστή περηφάνια για την ιδιαίτερη τιμή που μου έκανε ο Κώστας Στοφόρος να χρησιμοποιήσει το βιβλίο μου για την ιστορία των Εβραίων της Καστοριάς, ως βασική πηγή για το πραγματολογικό υλικό του έργου του και τον ευχαριστώ θερμά γι’ αυτό. Με εντυπωσίασε το γεγονός ότι ο συγγραφέας έκανε παράλληλα βήματα με μένα και προχώρησε σε παρόμοιες διαπιστώσεις. Σας εξομολογούμαι ότι 20 χρόνια πριν, όταν αναζητούσα στοιχεία σε έρευνα πεδίου, οι περισσότεροι νέοι και μεσήλικες Καστοριανοί αγνοούσαν και την ύπαρξη ακόμη των Εβραίων της πόλης. Μαζί με τις ζωές τους έμοιαζε να έχει σβήσει η μνήμη τους. Είχα εντυπωσιαστεί. Ακόμη άλλωστε η καταγραφή της ιστορίας των Ελλήνων Εβραίων ήταν στα σπάργανα. Ήταν τότε χρόνια πέτρινα, δύσκολα εύρισκες έντυπο να δεχτεί να δημοσιεύσει τέτοια κείμενα. Η Καστοριά όμως ήταν σε αυτό πρωτοπόρα, γιατί υπήρχε και υπάρχει μια εφημερίδα – η Οδός - που άνοιξε τις στήλες της κι αγκάλιασε την ιστορία των Ελλήνων Εβραίων της

Phoca PDF

πόλης και τα ταπεινά μου γραπτά.

Ο Κώστας Στοφόρος όμως με το βιβλίο του έκανε μια θετική υπέρβαση. Καθώς απευθύνεται στη νέα γενιά, νομίζω ότι με το νεανικό μυθιστόρημα του θα πετύχει πολύ περισσότερα από δεκάδες ιστορικά βιβλία και από το δικό μου φυσικά. Εκτός από την αφύπνιση και την έγερση συνειδήσεων, θα φέρει το σπουδαίο παρελθόν των Ελλήνων Εβραίων της Καστοριας κοντά σε κείνους που πρέπει να ξέρουν: στο αύριο της πόλης και της χώρας.

Αγαπητέ φίλε Κώστα Στοφόρε, με το βιβλίο σου έκανες μια μιτσβά, μια ενάρετη πράξη. Σε συγχαίρω και σε ευχαριστώ θερμά μέσα από την καρδιά μου».

ΠΗΓΗ: paramithokouzina.blogspot.com, 12.11.2019

Phoca PDF